

נושא מס' 21 תאונת דרכים ו"כמעט תאונה"



תוכן עניינים

1.....	תאונת דרכים ו"כמעט תאונה"
1.....	מערך השיעור
3.....	תאונות דרכים בהיבט החוק
3.....	תאונות עם נפגעים
5.....	תאונות נזק
6.....	גורמי תאונות ומניעת תאונות
8.....	תופעת תאונות "פגע וברח"
13.....	פעילויות לתלמידים

תאונת דרכים ו"כמעט תאונה"

מערך השיעור

מטרות:

התלמידים

- יכירו את חובות הנהג שהיה מעורב באופן אישי בתאונה - עם נפגעים ובלי נפגעים.
- יכירו את חובות הנהג במקום שבו אירעה תאונה אשר הוא אישית לא היה מעורב בה.
- יכירו את הגורמים לתאונות דרכים.
- יכירו את הדרכים למניעת תאונות, בדגש על הגברת מודעותם לזיהוי מצבים מסוכנים העלולים להתפתח למצבי חירום ("כמעט תאונה") ולתאונות.
- יכירו את ההיבטים הפסיכולוגיים שבבסיס תאונות פגע וברח, ואת התייחסות בתי-המשפט לתאונות מסוג זה.

רעיון מרכזי

הפרק עוסק במצבים של תאונה ו"כמעט תאונה" בהיבטים הפסיכולוגי, המשפטי והחוקי. מדי שנה מתרחשות עשרות אלפי תאונות דרכים. תאונות עם נפגעים מדווחות למשטרה. למשל, בשנת 2016 דווח על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על 12,015 כלי רכב שהיו מעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים. נתונים אלה כוללים גם תאונות "פגע וברח", שבהן אחד המעורבים בחר בניגוד לחוק לברוח ממקום התאונה מבלי להגיש סיוע לנפגע. תאונות שבהן נגרם נזק בלבד אינן מדווחות כלל למשטרה, אם בגלל שהפוגע עזב את המקום ולא השאיר כל פרט מזהה (חוסר ראיות) או בשל הנזק המזערי שאינו מצדיק פנייה למשטרה (חוסר עניין לציבור). הסיבות לתאונות כוללות את הגורם המכני, התשתית, הסביבה והגורם האנושי, שהוא בעל השפעה רבה על מניעת מצבי חירום בדרך, או כפי שהוא מוכר במונח "כמעט תאונה". מצבי החירום בדרך כוללים תופעות, מצבים והתרחשויות המזהירים את הנהג ורומזים לו שעלול להתפתח מצב חירום וממנו "כמעט תאונה". ככל שהנהג ייטיב לדעת לזהות את הסימנים המעידים על מצב החירום, הסימנים שאותם הוא מפרש על-פי "שפות התקשורת" השונות ומחליט כיצד לפעול כשהוא נתקל בהם, כן יוכל הוא למנוע תאונה.

מהלך השיעור

ראשי פרקים של התוכן	פירוט התוכן	שיטת ההוראה	פעילות / אמצעים	זמן	הערות
תאונות דרכים בהיבט החוק	חובות נהג במקום שבו אירעה תאונה עם נפגעים ותאונות שנגרם בהן נזק לרכוש, אם היה מעורב בתאונה או אם לא היה מעורב.	מתוך מאגר משרד התחבורה אגף הרישוי.	התנסות במבחני תיאוריה.	15 דקות	פעילות מס' 1
"כמעט תאונה"	זיהוי ופירוש סימנים מעידים מונעים תאונה.	הסבר המורה על מצבי חירום של "כמעט תאונה" ודוגמאות. זיהוי ופירוש סימנים מעידים ותגובה מהירה המונעים תאונה.	הסבר ודוגמאות לזיהוי מצבי חירום.	5 דקות	פירוט נרחב ניתן למצוא בפרק 2: "היבטים של תקשורת בדרך וסימנים מעידים". בפרק 10: "תפיסת סיכונים, זיהוי מוקדם של סכנות".
תופעת תאונות "פגע וברח"	היכרות עם חוק חובת "ההצלה של אדם על-ידי רעהו".	ניתוח מאמר ואירועים של תאונות פגע וברח בהקשר לחוק "לא תעמוד על דם רעך".	דיון על החוק באמצעות ניתוח אירועים של תאונות פגע וברח.	15 דקות	פעילות מס' 2
עברת "פגע וברח" – ההיבט הפסיכולוגי	מנגנון התגובה בתאונות פגע וברח: "לחימה, בריחה, קיפאון" (Fight Flight or Freeze).	הסבר המורה על מנגנון אפשרויות התגובה במצב של תאונה עם נפגעים. דיון על הצעת החוק לקביעת עונש מינימום בתאונות פגע וברח.	דיון במשמעות של אפשרויות התגובה בתאונות פגע וברח , והבנת המשמעות של בחירות ערכיות בתאונות כאלה עם התייחסות להצעת החוק.	15 דקות	פעילות מס' 3
יחס בתי-המשפט לתאונות מסוג "פגע וברח" ורמת ישה	אילו היית השופט במשפטם של הפוגעים איזה עונש היית גוזר עליהם?	ניתוח מקרים של ענישה בגין תאונות פגע וברח לפי העונש שניתן והנימוק לעונש.	התנסות בשפיטה במקרים של תאונות פגע וברח והתייחסות לעבירת ההפקרה כפגם מוסרי.	15 דקות	פעילות מס' 4

היבט החוק על תאונות דרכים

תאונת דרכים היא "מאורע שבו נגרם לאדם נזק גוף או נזק לרכוש עקב שימוש ברכב למטרות תחבורה", כפי שהגדיר המחוקק בפקודת התעבורה, **סעיף 64(א)**. תאונות אלו ניתנות לחלוקה לתאונות שבהן לא היו נפגעים בגוף (תאונות נזק) ותאונות חמורות שבהן היו נפגעים ולעיתים אף הרוגים (תאונות עם נפגעים). בתאונות דרכים עם נפגעים יש להזעיק את המשטרה, ואילו בתאונות נזק בלבד המשטרה אינה מתערבת.



צילום: איחוד הצלה

תאונות עם נפגעים

משטרת ישראל מגדירה "תאונת דרכים עם נפגעים"¹ כתאונה שאירעה עקב **עבירת תעבורה** ובשל הימצאות של רכב בדרך, ושכתוצאה ממנה נפגע אדם, בין שנגרם נזק לרכוש ובין שלא. פקודת התעבורה ותקנות התעבורה מטילים על נהג אשר היה מעורב בתאונת דרכים חובות "עשה" ללא קשר לשאלת אשמתו של אותו נהג.

תמצית החובות הן:

1. לעצור את הרכב ולא להזיזו.

¹ [תאונת דרכים עם נפגעים](#), משטרת ישראל, מדור פקודות המשטרה.

2. להזעיק כוחות הצלה (מד"א, משטרה, כיבוי אש).
3. להעניק טיפול ראשוני.
4. לבודד את הזירה ואת הנפגע.
5. לחכות להגעת כוחות הצלה.
6. למסור פרטים אישיים כגון שם, מען, ופרטי ביטוח לגורמים המתאימים.

כל אותן חובות המוטלות על נהג המעורב בתאונה בדבר הגשת סיוע לנפגעים, מוטלות גם על **נוהגי כלי רכב אחרים**, העוברים במקום שבו אירעה תאונת דרכים. עליהם להגיש עזרה וסיוע לנפגעים בכל דרך אפשרית, מלבד החובה למסור את הפרטים האישיים למעורבים האחרים בתאונה או למשטרה. גם האיסור להזיז את הרכב הפוגע ממקומו חל על כל נהג ולא רק על הנהג של הרכב שנפגע בתאונה, תקנות 144 ו-146 העוסקות בנושא זה מצוינות בטבלה.

<p>נוהג רכב המעורב בתאונה שכתוצאה ממנה נהרג אדם או נפגע, יפעל לפי הוראות אלה:</p> <p>(1) יעצור מיד את הרכב במקום התאונה או קרוב אליו ככל האפשר, ולא יזיזו ממקומו, אלא אם יש הכרח להשתמש ברכב לצורך ביצוע האמור בפסקה (2) או אם שוטר הרשה את הדבר.</p> <p>(2) בהתאם לנסיבות המקרה ולמקום התאונה, יגיש לכל אדם שנפגע באותה תאונה עזרה מתאימה ובמיוחד –</p> <p>(א) ידאג למניעת כל נזק נוסף לנפגע.</p> <p>(ב) יגיש לנפגע עזרה ראשונה שביכולתו על-פי הכשרתו.</p> <p>(ג) יזעיק למקום התאונה את שירותי הצלה המקצועיים הנחוצים על-פי נסיבות המקרה, ובין השאר אמבולנס, משטרה ומכבי אש.</p> <p>(ד) ימתין ליד הנפגע עד להגעת שירותי הצלה המקצועיים.</p> <p>(ה) במקום שאין אפשרות לפנות את הנפגע באמבולנס ידאג להעברתו ברכב מתאים אחר לתחנת עזרה ראשונה, לבית-חולים או לרופא.</p> <p>(3) ימסור לשוטר, או לאדם שנפגע או לנוהג רכב אחר המעורב באותה תאונה, או לכל נוסע או אדם שהיה בחברתו של הנפגע, את שמו ומענו, את מספר רישיון הנהיגה ומספר הרישום של הרכב שהוא נוהג בו ואת שם בעליו ומענו, ויציג לפי דרישתם את רישיון הנהיגה,</p>	<p>תקנה 144</p> <p>חובת נהג המעורב בתאונת דרכים שתוצאתה הריגה או פגיעה בגוף</p>
------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

<p>רישיון הרכב או תעודת הביטוח, ואת תעודת הזיהוי שלו אם היא נמצאת ברשותו, וירשה להעתיק כל פרט הרשום בהם.</p> <p>(4) יודיע מיד ככל האפשר ובאמצעי הקשר המהירים ביותר לתחנת המשטרה הקרובה למקום התאונה על האירוע, ויפרט בהודעה את -</p> <p>(א) שמו ומענו.</p> <p>(ב) מקום האירוע ומקום הימצאותו, ואם ידוע גם שם האדם שנפגע ולאיזה מקום הועבר לטיפול.</p>	
<p>נוהג רכב העובר במקום תאונת דרכים שבו נמצא נפגע, ייעצר ולא ימשיך בנסיעתו עד שעשה כל שביכולתו כדי להגיש כל עזרה הדרושה לנפגע או כדי לבוא לעזרתו, בהתאם לתקנה 144(א)(2).</p>	<p>תקנה 146 חובת עזרה מצד נוהגי כלי רכב אחרים העוברים בסביבה</p>

תאונות נזק

בתאונות נזק (תאונות ללא נפגעים) המשטרה אינה מתערבת, וכלל אינה מדווחת עליהן אם בגלל שהפוגע עזב את המקום ולא השאיר כל פרט מזהה (חוסר ראיות) או בשל הנזק המזערי שאינו מצדיק פנייה למשטרה (חוסר עניין לציבור). תקנה 145 העוסקת בנושא זה מצוינת בטבלה.



<p>א. נוהג רכב המעורב בתאונה או בפגיעה ברכב אחר, או ברכוש אחר שאינו רכב, הנמצא על הדרך או סמוך לה, ונגרם נזק לרכב האחר או לרכוש האמור בלבד, ימסור בו במקום לנוהג הרכב האחר או לבעל הרכוש או לממונה עליו או לשוטר שהזדמן למקום את שמו ומענו, את מספר רישיון הנהיגה שלו ואת מספר הרישום של הרכב שהוא נוהג בו ואת שם בעליו ומענו, וכן את מספר תעודת הביטוח ושם החברה המבטחת, ויציג לפי דרישתם את התעודות האמורות ואת רישיון הרכב וירשה להעתיק כל פרט הרשום בהם.</p> <p>ב. אם כלי הרכב המעורבים בתאונה או בפגיעה והעומדים במקום אירועה גורמים או עלולים לגרום להפרעה לתנועה, יפנו נוהגיהם את הכביש לתנועה חופשית, ומיד לאחר מכן ימלאו אחר האמור בתקנה א.</p> <p>ג. היה הרכב האחר שניזוק עומד ללא השגחה, או שבעל הרכוש או הממונה עליו לא היה במקום –</p> <p>1. ישאיר נוהג הרכב המעורב בתאונה או בפגיעה הודעה בכתב על גבי הרכב שניזוק, במקום בולט לעין, ובמידת האפשר יעשה כן גם לגבי רכוש שניזוק, ובה יפרט את הפרטים הנזכרים בתקנת משנה (א).</p> <p>2. יודיע הנוהג ברכב תוך 24 שעות ממועד קרות התאונה לתחנת המשטרה הקרובה למקום התאונה או הפגיעה על אירועה, ויפרט שמו ומענו, זולת אם מסר את הפרטים לשוטר שנזדמן במקום ושמו או מספרו של השוטר ידועים לו.</p>	<p>תקנה 145</p> <p>חובת נהג המעורב בתאונת דרכים שתוצאתה נזק לרכב אחר או לרכוש אחר</p>
-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------

גורמי תאונות ומניעת תאונות

הסיבות הישירות לתאונות דרכים כוללות:

גורמים שאינם בשליטתו של האדם: גורמי התשתית והסביבה.

גורמים בשליטתו של האדם: הגורמים המכני והאנושי.

כדי להימנע ממעורבות בתאונות דרכים (בגורמים שנמצאים בשליטתו של האדם), יש לדעת לזהות סימנים המעידים על סכנה אפשרית ולנהוג בהתאם לכך – למשל להאט, לעצור, לשנות נתיב ולהתרחק ממקום הסכנה.

א. גורמים לתאונות

גורם התשתיות: מתייחס למצב הדרך, כמו למשל כביש משובש, כתם שמן, היעדר תמרורי הכוונה או אזהרה מתאימים, כביש צר, כביש ללא שוליים, כביש שאינו מואר כנדרש, כביש רטוב ועוד.

גורם הסביבה: מתייחס לסביבת הנהיגה, כמו מצב התנועה – צפיפות גבוהה על הכביש, בעלי חיים על הכביש ועוד – וכן לתנאי מזג אוויר, כמו ערפל, גשם או רוח חזקה.

הגורם המכני: מתייחס למצב הרכב ולתקינותו, כמו למשל תקלה במערכת הבלמים, התנתקות של גלגל מהרכב במהלך נסיעה, לחץ אוויר לא תקין בצמיגים, פנסים לא תקינים ועוד. מוטלת חובה על הנהגים לטפל נכון במערכות הרכב השונות להפעלה בטוחה ולתקינות הרכב.

הגורם האנושי: מתייחס לאדם המעורב בתאונה – נהג, הולך רגל, רוכב אופניים או רוכב קטנוע.

בנהיגת צעירים הגורם האנושי הוא הגורם העיקרי לתאונות:

- ✓ היעדר מיומנויות וניסיון בנהיגה.
- ✓ היסח דעת – חוסר ריכוז, חלומות בהקיץ, שיחה בטלפון הנייד תוך כדי נהיגה.
- ✓ אי-ציות לחוקי התנועה – אי-שמירת מרווח, אי-ציות לתמרורים.
- ✓ נהיגה במצב של עייפות.
- ✓ נהיגה בהשפעת אלכוהול או סמים.
- ✓ נהיגה פראית ומסוכנת – נהיגה במהירות מופרזת, עקיפות חפוזות, סטייה מנתיב, התהפכויות.

מעורבותם של נהגים צעירים בתאונות דרכים בישראל גבוהה לאין שיעור בהשוואה לקבוצות הגיל המבוגרות יותר, ותאונות דרכים הן הגורם העיקרי לפציעה, לנכות ולמוות בקרב צעירים.² מנתוני הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים³ עולה, כי **גיל** הנהג הוא אחד המשתנים המשפיעים ביותר על מידת מעורבותו בתאונות דרכים קטלניות וקשות. **נהגים צעירים** מעורבים בתאונות דרכים יותר מנהגים אחרים, הן בשל **חוסר ניסיונם** בנהיגה והן בשל **סגנון הנהיגה** שלהם. הוותק והניסיון הם גורם מרכזי בצמצום המעורבות במצבים של "כמעט תאונות". ואילו בקרב **נהגים חדשים**, הערכה של מצבי סיכון וזיהוי הסימנים המעידים החשובים לנהיגה בטוחה אינם מפותחים דיים, ולכן שיעור התאונות של נהגים

² אחינעם ארנפורינד-הגר, [השפעת תפעול רגשי ותרומת מאפיינים אישיים להסתכנות בנהיגה בקרב נהגים צעירים](#), 2010.

³ [מגמות: עשור של בטיחות בדרכים בישראל 2007-2016](#), הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים.

אלה גבוהה.⁴ **חוסר הניסיון** בשימוש במיומנויות בסיסיות הנדרשות לנהיגה, כמו למשל, הכרת חוקי התנועה ושליטה ברכב, הם גורמים המעצימים את מעורבותם של צעירים בתאונות, ותורמים להבנה הבלתי מספקת של כל הקשור לסביבת הנהיגה ולזיהוי המצבים המסוכנים בדרך. ככל שיצבור נהג ניסיון רב יותר, כן ידע טוב יותר להתאים את משימות הנהיגה ליכולותיו האישיות. נהגים חדשים מרוכזים בדרך כלל במשימות הבסיסיות של הנהיגה ומתקשים להפנות משאבים לזיהוי מצבים מסוכנים בדרך. מעבר לחוסר הניסיון ולחוסר המודעות לסכנות שבדרך, ניכרת **נטייה בקרב הנהגים הצעירים ליטול סיכונים**, להיות נתונים להשפעת הלחץ החברתי ולרצון להפגין יכולת ביצוע אישית, המעלים את סיכוייהם להיות מעורבים במצבי חירום שעלולים להבשיל לכלל תאונה.

ב. "כמעט תאונה"

"סימנים מעידים" הם תופעות, התרחשויות או מצבים בדרך, המלמדים את הנהג או רומזים לו בזמן אמת, על מצב חירום שעלול להתפתח הנקרא "כמעט תאונה" עד כדי תאונה (למשל, צמתים, עיקולים, פסי האטה, מעברי חצייה, רמזורים, מכוניות חונות, שמן או מים על הכביש, כמו גם פעולות של משתמשים אחרים בכביש, כגון עצירת פתאום, פנייה בדרך). את המסרים השונים והמידע המרמזים לנהג עליו לעבד מיד ולפעול בהתאם. כאשר נוהגים יש צורך לשים לב לסימנים בכביש שעלולים לגרום לסכנה או להפרעה בנהיגה, ולשקול את הפעולות והתגובות בהתאם. תגובה נכונה **לפני** התפתחות הדברים, עשויה למנוע תאונה או "כמעט תאונה".

הגברת המודעות של הנהגים הצעירים למצבי סיכון על הכביש בעת הנהיגה עשויה לסייע במניעת תאונות. ניתן לעשות זאת באמצעות פיתוח המיומנויות של תפיסת סיכונים וזיהוי מוקדם של סכנות וכן בעזרת הקניית "ראייה תעבורתית" – היכולת הכוללת להבחין במתרחש בדרך, המשולבת בחיזוי אירועים צפויים על-פי סימנים מעידים.

פירוט נרחב ראו בפרק "היבטים של תקשורת בדרך וסימנים מעידים" (פרק 2) ובפרק "תפיסת סיכונים וזיהוי מוקדם של סכנות" (פרק 12).

תופעת תאונות "פגע וברח"

תופעת תאונות פגע וברח מתייחסת לתאונות דרכים שבהן אחד המעורבים בוחר, בניגוד לחוק, לברוח ממקום התאונה במקום לעצור את רכבו, לבדוק את תוצאות התאונה ולהגיש סיוע למי שנפגעו במהלכה.

[SWOV Fact sheet](#), Training hazard perception skills, **Leidschendam**, the Netherlands. ⁴ September 2014

"תאונות דרכים פגע וברח היא תאונת דרכים עם נפגעים, שהייתה בה הפקרה אחרי פגיעה, כמשמעותה בסעיף 96(א) לפקודת התעבורה (נוסח חדש) התשכ"א –1961.

מספר תאונות פגע וברח					
2013	2014	2015	2016	2017	
9	9	16	13	17	הרוג
72	50	74	64	54	פצוע קשה
720	673	733	579	470	פגוע קל
801	732	823	656	541	סה"כ
מספר נפגעים בתאונות פגע וברח					
2013	2014	2015	2016	2017	
9	9	16	14	18	הרוג
73	55	79	73	58	פצוע קשה
1,081	988	1,029	879	686	פגוע קל
1,168	1,052	1,121	966	762	סה"כ

מתוך דוח תאונות פגע וברח, תמונת מצב של אור ירוק (2018), עולה כי:⁵

- בשנים 2013 - 2017 התרחשו 3,553 תאונות פגע וברח.
- מדי שנה נהרגים בממוצע שלושה-עשר אנשים בתאונות פגע וברח.
- מדי שנה מתרחשות כשבעים תאונות פגע וברח קטלניות וקשות.
- העונש המרבי על עבירת ההפקרה נע בין שבע לתשע שנות מאסר.
- כיום מונחת על שולחן הכנסת הצעת חוק שלפיה יועלה העונש המרבי על עבירת ההפקרה לעשרים שנות מאסר.
- לא ניתן לאבחן ירידה מגמתית ורציפה בתאונות מסוג פגע וברח.
- הנפגעים העיקריים בתאונות פגע וברח הם הולכי רגל.
- מרבית הנהגים המעורבים בתאונות פגע וברח נתפסים.

⁵ תאונות "פגע וברח", תמונת מצב, תחום מדיניות וביקורת ציבורית, עמותת אור ירוק, 2018.

א. עבירת "פגע וברח" – ההיבט הפסיכולוגי

המצב של תאונת פגע וברח מצביע על היווצרות לחץ קיצוני ביותר הנובע מבהלה וממצוקה בקרב אדם שנקלע למצב כזה, ונדרש לנקוט תהליך נכון של קבלת החלטות גורליות ובעלות השלכות כבדות ביותר על עצמו ועל עתידו. כל העומס החווייתי והרגשי הזה מוטל עליו לפתע במשך פרק זמן קצר מאוד. דרכי התגובה למצבי לחץ נקראות "לחימה, בריחה, קיפאון" (**Fight, Flight or Freeze**), והן חלק ממנגנון הישרדותי-אבולוציוני (שלב התגובות הראשוניות), אשר מכין את האדם או את בעל החיים להתמודדות פיזית עם מצב של איום או של סכנה מידית. במהלכם מגיב האדם לאיום – קופא במקום, בורח, נלחם, מתמודד.⁶ מנגנון "לחימה, בריחה, קיפאון" בא לידי ביטוי בתאונות פגע וברח באופן הבא:

"בריחה" (**Flight**) – אנשים שבאופן אינסטינקטיבי יבחרו לברוח ולהיעלם ממקום האירוע מבלי להושיט עזרה לאדם שפגעו בו בכביש.

"לחימה" (**Fight**) – התמודדות בונה שמתאימה למצב. אנשים שבאופן אינסטינקטיבי ייטו להתמודד עם הנסיבות החדשות שנוצרו לפתע או עם תוצאות מעשיהם, ויפעלו בהתאם למצב, למשל, יזמינו משטרה, אמבולנס וכו'. הם לא יברחו מאחריות ולא מהזירה, אלא יגיבו למצב שנוצר לפי מיטב שיפוטם באותן שניות מעטות שבהן הם נאלצים לקבל החלטות הרות גורל ומשמעותיות בלחץ נפשי כבד.

"קיפאון" (**Freeze**) – אנשים שבאופן אינסטינקטיבי קופאים במצב הזה במקום, בוהים, עומדים ולא עושים דבר.

האנשים הפוגעים באדם אחר בכביש, מפקירים אותו ובורחים (על-פי רוב מבחירה לא מודעת), יהיו על-פי רוב גם אנשים חרדתיים שנהגו כך בשל מצבם הפסיכולוגי. במקרים מסוימים יבחרו אנשים לברוח משום שהלחץ העצום שבו הם נתונים משכיח מהם את הפעולות שעליהם לבצע. לכן – מתוך בלבול ואובדן עצות ועשתונות במהלך שתי השניות שבהן מתרחש תהליך קבלת ההחלטה – הם בוחרים לברוח ולא להתעמת. יחד עם זאת, ישנם כאלה שאמנם נעלמים מזירת התאונה, אך יום למחרת, לאחר דעיכת התגובות הפיזיולוגיות, הם מתייצבים בתחנת המשטרה ומדווחים על ביצוע העבירה. כך או כך, בית-המשפט מכיר בכך שחלק מתופעות פגע וברח אינן קורות במזיד ובהכרה, אלא הן תגובה התנהגותית של הגוף ללחץ שנוצר במצבי חירום. כמובן, שחלק מהבורחים הם בעלי מבנה ערכי-מוסרי רעוע, והם יברחו במודע מחשש לעונש.

⁶ טלי מלקמן-זהבי, [תגובת "הילחם או ברח"](#), באתר מכון דוידסון, 2014.

ב. הסדרה חוקית

תאונת פגע וזכר קבועה כעבירה פלילית בסעיף 64(א) לפקודת התעבורה שכותרתו: "הפקרה לאחר פגיעה". עונש המקסימום בגין עבירה זו הוא מאסר עד לתקופה של שבע או של תשע שנים.

- **תאונה שבה עשוי היה להיפגע אדם:** נוהג רכב המעורב בתאונה, והוא ידע או שהיה עליו לדעת, כי בנסיבות המקרה עשוי היה להיפגע אדם ולא עצר במקום התאונה או קרוב לו ככל האפשר כדי לעמוד על תוצאות התאונה, דינו מאסר שבע שנים.
- **תאונה שבה נפגע אדם:** נוהג רכב המעורב בתאונה, והוא ידע או שהיה עליו לדעת כי בתאונה נפגע אדם, ולא הגיש לנפגע עזרה שהיה ביכולתו להגיש בנסיבות המקרה, לרבות הסעתו לטיפול רפואי, דינו מאסר תשע שנים.

ראוי לציין, כי הסעיף קובע, שעונש המאסר של מי שעובר עבירת הפקרה לאחר פגיעה יהיה מאסר בפועל ולא מאסר על תנאי, ובכך הדגיש המחוקק את החומרה של עבירה זו.

כמו כן, בסעיף 62(7) לפקודה קבועה עבירה נוספת המתייחסת למקרים שבהם אדם אינו מוסר את פרטיו ואינו עוצר, על-אף שבשל הימצאות רכבו בדרך מתרחשת תאונה לאדם, לבהמה או לרכב אחר,⁷ העונש בגין עבירה זו הוא מאסר שנתיים או קנס.

מעבר להוראות אלה קובעת תקנה 144 לתקנות התעבורה כללים, שעל-פיהם חייב נהג המעורב בתאונה שבה נפגע אדם לנהוג. בין היתר קבועות החובות הבאות:

- לעצור את רכבו מיד במקום התאונה או קרוב אליו ככל האפשר ולהימנע מלהזיזו, אלא אם יש הכרח להשתמש ברכב לצורך הגשת עזרה או באישור שוטר.
- להגיש עזרה לנפגע ככל יכולתו ובעיקר למנוע נזק נוסף לנפגע.
- להזעיק את שירותי ההצלה המקצועיים ולהמתין ליד הנפגע עד להגעתם.
- במקום שאין אפשרות לפנות את הנפגע באמבולנס, ידאג להעברתו ברכב מתאים אחר לתחנת עזרה ראשונה לרופא או לבית-חולים.
- למסור את פרטיו האישיים לשוטר או לאדם שנפגע או לאדם שהיה בחברתו של הנפגע.
- לדווח על התאונה מיד ככל האפשר לתחנת המשטרה הקרובה ולמסור את פרטיו האישיים.

7

"העובר אחת העבירות האלה, דינו - מאסר שנתיים או קנס כאמור בסעיף 61(א)(3) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן - חוק העונשין) ואם העבירה היא עבירת קנס שדן בה בית המשפט-קנס פי 1.25 מהקנס האמור בסעיף 61(א)(1) לחוק העונשין...: (7) בהיותו נוהג של רכב אינו עוצר בשעה שבגלל מציאות רכבו בדרך אירעה תאונה לאדם, או לבהמה או לרכב שאדם ממונה עליהם, ואינו מגלה, משנדרש לכך, שמו ומענו שלו ושמו ומענו של בעל הרכב ואת תו הרישום או המספר של הרכב."

עוד יצוין, כי סמכות ההעמדה לדין בעבירת "הפקרה לאחר פגיעה" נתונה בידי הפרקליטות, ובסמכותה להורות למשטרה להעמיד לדין על עבירה זו (במקרים שבהם לא מדובר בתאונה קטלנית).
מדיניות התביעה בקביעת כתבי האישום (קרי – העבירות שבגינן מוגש כתב האישום) נגזרת, בין היתר, מחומרת הפגיעה. טיעוני התביעה לעונש תלויים במרכיבים נוספים שונים ובהם נסיבות התאונה, הרשעותיו הקודמות של הנאשם והאם הנאשם הסגיר את עצמו.

ג. יחס בתי-המשפט לתאונות מסוג פגע וברח ורמת הענישה

עבירת ההפקרה מתוארת כעבירה קשה במיוחד,⁸ שהיא בעיני בית-המשפט מעשה אנטי-חברתי ואנטי-מוסרי מובהק, הראוי לענישה במלוא חומרת הדין **[סעיף 64(ב)]**. וזאת, בייחוד על רקע העובדה כי עבירת ההפקרה אינה מופיעה בדרך כלל לבדה בכתב האישום, אלא בנוסף לעבירות אחרות, וביניהן חבלה (שהעונש עליה הוא שבע שנות מאסר), גרימת מוות ברשלנות (שהעונש עליה הוא שלוש שנות מאסר) ועוד.

על-אף שהעונש המרבי על הפקרה הוא עד ארבע-עשרה שנות מאסר, נוטים בתי-המשפט להקל בעונש בבדיקה שערכה עמותת "אור ירוק" עולה, כי **ב-71 פסקי דין** שעסקו בתאונות פגע וברח (הפקרה לאחר פגיעה), נגזר עונש ממוצע של שנתיים ושבעה חודשים וקנס כספי ממוצע של 2,179 שקלים בלבד.

הענישה האמורה אינה עולה בקנה אחד עם הרטוריקה החריפה והביקורתית בהתייחסותו של בית-המשפט העליון (ובתי-משפט אחרים) לעבירות אלה ולתופעת ההפקרה בכללותה כתופעה חברתית. העלאת רף הענישה הסתמנה בשנת 2010, כאשר השופט גורפינקל פסק שש שנות מאסר על הפקרה בנוסף לעונש חמור ביותר על הריגה. בית-המשפט העליון הקל בעונש, וקבע עונש של ארבע שנות מאסר על עבירת ההפקרה, תוך שהוא קובע: "יש להניח, כי פסק דין זה יהווה נדבך להעלאה הדרגתית של רף הענישה".⁹

לסיכום, עבירות של "הפקרה לאחר פגיעה" פוגעות פגיעה אנושה בנורמות החברתיות הראויות אשר משקפות את פני החברה. מעבר להיבט המוסרי-ערכי, מדובר בעבירה חמורה גם מנקודת מבטו של המחוקק, אשר לא בכדי קבע עונש חמור. לכן, ראוי שהטיפול בתאונות פגע וברח יתייחס לשני מישורים – המישור הערכי-מוסרי והמישור של החקיקה והענישה.

החמרת ענישה – יש להביא להחמרה משמעותית של הענישה בעוון פגיעה ובריחה. אם הנהג הפוגע ידע שהוא מסתכן בעונש כבד ביותר, ייתכן שיתעשת ויתפקד במקום לברוח. החמרת הענישה יכולה לבוא לידי ביטוי בכמה אופנים:

8 ראו דן בין "בעיות יסוד בעבירות של פגע וברח" עיוני משפט ד 580, 552 (תשל"ה), ת"פ (מחוזי ת"א) 40033/03 מדינת ישראל נ' ג'האד אל הרוש, תק-מח 2003(4), 8329 (2003).

9 ע"פ 2247/10, שי סימון נגד מדינת ישראל, סעיפים 82, 87, 88.

- קביעת רף ענישה מינימלי.
- החמרת רף הענישה המרבי.

במישור הערכי-מוסרי יש לדאוג לחינוך ולהסברה הנוגעים לערכי העזרה לזולת, ואף לבחון הנהגה של שינון של סדר הפעולות הנדרשות מאדם שפגע ברכבו באדם אחר. את השינון של סדר הפעולות יש לשלב בחומר הלימוד למבחן התיאוריה או בכל אמצעי אפשרי אחר. בנוסף, יש להביא בבתי-הספר התיכוניים ובכל מקום אחר שבו נלמדת זהירות בדרכים להעמקת המודעות לנושא הפקרת אדם פצוע בכביש, הפקרה העלולה להביא למותו.¹⁰

פעילויות לתלמידים

פעילות 1

נושא הפעילות: שאלות לתרגול לקראת מבחן בתיאוריה

1. מתי יפסול קצין משטרה רישיון נהיגה של נהג למשך 90 יום?
 - א. כאשר הנהג לא ציית לתמרור "עצור".
 - ב. כאשר הנהג לא נתן זכות קדימה.
 - ג. כאשר הנהג היה מעורב בתאונת דרכים שבה נהרג אדם ויש חשד סביר לאשמתו.
 - ד. כאשר הנהג היה מעורב בתאונה שבה נגרם נזק לרכוש.
2. כיצד יפעל נוהג ברכב המעורב בתאונת דרכים שבה נפגע אדם?
 - א. יפנה את הכביש ויודיע למשטרה על התאונה.
 - ב. לא יזיז את רכבו, אלא אם כן הורה זאת שוטר או היה הכרח להשתמש ברכב לצורך פינוי נפגעים.
 - ג. יפנה את רכבו כדי למנוע הפרעה לתנועה שבדרך ויזעיק את כוחות ההצלה.
 - ד. יפנה את רכבו אם אין הוא אשם בתאונה, והאחריות תיפול בהמשך על המעורב האחר.
3. אילו פעולות ינקוט נוהג ברכב המעורב בתאונת דרכים שיש בה נפגעים?
 - א. יסע לתחנת המשטרה וימסור שם את פרטיו.

10 תאונות "פגע וברח" תמונת מצב, אור ירוק, העמותה לשינוי תרבות הנהיגה בישראל, 2011.

ב. יגיש לנפגע עזרה מתאימה כפי יכולתו והכשרתו, יזעיק את כוחות ההצלה וימתין במקום עד בואם.

ג. ידווח למשטרה על התאונה בתוך 72 שעות.

ד. יחליף פרטים עם יתר המעורבים בתאונה – ואז אין צורך בהודעה למשטרה.

4. מהם הפרטים שחייב למסור נוהג ברכב המעורב בתאונת דרכים שיש בה נפגעים?

א. שמו, מספר תעודת הזהות שלו ומספר הטלפון שלו.

ב. מספר רישיון הנהיגה שלו ומספר הרישוי של הרכב בלבד.

ג. אין צורך למסור כל פרטים אם לוחיות הזיהוי של הרכב שלמות וקריאות.

ד. שמו, מענו, מספר רישיון הנהיגה שלו, מספר הרישוי של הרכב ושם בעליו של הרכב.

5. כיצד ינהגו המעורבים בתאונת דרכים שנגרם בה נזק בלבד?

א. יפנו מיד את כלי הרכב מהכביש ויחליפו ביניהם פרטים מזהים.

ב. ידווחו למשטרה וימתינו להוראותיה.

ג. יחליפו פרטים מזהים וימתינו לשירותי ההצלה מבלי להזיז כל רכב.

ד. יזעיקו את כוחות ההצלה וימתינו במקום התאונה מבלי להזיז כל רכב.

6. כיצד חייב לנהוג נוהג ברכב העובר במקום שאירעה בו תאונת דרכים שיש בה נפגעים?

א. יעצור בצד הדרך, יעזור לפנות את כלי הרכב מהכביש ויאפשר לתנועה לזרום בחופשיות וללא הפרעה.

ב. ימשיך בנסיעתו ולא יתעכב.

ג. עליו לעצור במקום התאונה, להגיש לנפגעים עזרה על-פי יכולתו והכשרתו ולהזעיק את כוחות ההצלה.

ד. חובה עליו לעצור בצד הדרך, ולסמן את מקום התאונה במשולש אזהרה שייראה למרחק 50 מטרים ממקום התאונה.



7. תאונת דרכים היא אירוע

- א. שמאפיין רק נהגים צעירים.
 - ב. בלתי מכוון שתוצאתו פגיעה באדם, לרבות הנהג, או נזק לרכוש או שניהם.
 - ג. שהנהג יכול למנוע אותו בכל מקרה.
 - ד. מכוון מראש, שתוצאתו פגיעה ברכוש ובתשתיות הדרך בלבד.
- 1- ג; 2- ב; 3- ב; 4- ד; 5- א; 6- ג; 7- ב



פעילות מס' 2

נושא הפעילות: החוק "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא, י"ט:16)

למורה

מטרת הפעילות: היכרות עם חוק חובת ההצלה, דיון על החוק והבנת המשמעות של בחירות ערכיות בתאונות דרכים עם נפגעים.

מהלך הפעילות: קראו את החוק ודונו בו על-פי קטעי הקריאה המצורפים.

החוק מדבר על חובת ההצלה של אדם על-ידי רעהו וחוקק לפני שנים מועטות (1998).

במשפט הישראלי. ביקורות רבות נמתחו על החוק, שהוא חוק "עשה" גם ביחס למי שאין לו חובה כמי שהיה מעורב באירוע. הסנקציה הפלילית על מפר החוק היא קנס בלבד, שמעידה גם על החומרה שמייחס המחוקק לאי-מילוי חובת ההצלה. שונה המצב אם האדם גרם בעצמו לתאונה.

א. קראו את קטעי הכתבות המצורפות למטה.

ב. קראו את מאמרו של ד"ר מרדכי הלפרין: [לא תעמוד על דם רעך - הדין והחוק](#).¹¹

1. מהו, לדעתכם, העונש הצפוי לנהג שהיה מעורב בתאונת דרכים, פגע ונמלט ממקום התאונה מבלי להושיט עזרה?

2. החוק קובע, כי אדם צריך להושיט עזרה לאדם הנפגע בתאונה גם אם הוא אינו הפוגע, חוו דעתכם.

1. רוכב קטנוע נהרג בנתניה, רוכב שני נמלט

שני קטנועים התנגשו באזור התעשייה של נתניה, אחד מהם התהפך ורוכבו נהרג והשני התהפך אף הוא, אך שני רוכביו נמלטו מהמקום מבלי להושיט עזרה. רענן בן צור פורסם 21:39, 23.05.09 : תאונת פגע וברח שנייה ביום אחד. רוכב קטנוע בן 23 נהרג הערב (שבת) בהתנגשות עם קטנוע אחר בנתניה. הנהג השני נמלט מהמקום.

2. נתיבות: ניסו ללחוץ יד ודרסו צעירה

צעירה בת 25 מנתיבות נפלה קורבן למשחקים של שני נהגים בכביש 25 ממערב לעיר. נהג הרכב הפוגע והנוסע ברכב השני ניסו ללחוץ ידיים דרך החלונות באמצע העקיפה, ואז סטה הנהג הפוגע ימינה ודרס את הולכת הרגל. מצבה קשה מאוד. אחר כך נמלט הנהג הפוגע מהאזור. לאחר שהתקבלה הודעה על התאונה, ונדע כי הרכב הפוגע נמלט לכיוון אשקלון, הקימו שוטרי סיור מתחנת שדרות מחסום סמוך לצומת גבים, ועצרו כעבור זמן קצר רכב חשוד שעליו סימני פגיעות. הנהג נעצר לחקירה ושלושה בני אדם נוספים שהיו ברכב, כולם צעירים בשנות ה-20 לחייהם, עוכבו לחקירה.

¹¹ באדיבות מכללת הרצוג.

פעילות מס' 3

נושא הפעילות: לקבוע עונש מינימום לתאונות פגע וברח

למורה

20 דקות

מטרת הפעילות: דיון במשמעות של אפשרויות התגובה ("לחימה, בריחה, קיפאון - **Fight, Flight or Freeze**) בתאונות פגע וברח, והבנת המשמעות של בחירות ערכיות במצבים כאלה תוך התייחסות להצעת החוק.

מהלך הפעילות: דיון על החוק והתייחסות לשאלות

1. קיימת הצעה לקבוע עונשי מינימום של לפחות חמש שנות מאסר בגין תאונות פגע וברח. קראו את דבריו של ח"כ רותם לרשת ב' וחוו דעתכם.
2. קיימת גישה אחרת הטוענת, שבחלק מהמקרים עזיבת הנאשם את מקום התאונה נובעת מהלם שהיה שריו בו הנהג, מאובדן עשתונות, מאיבוד אוריינטציה וכד'. בחלק מהמקרים מתייצבים הנהגים הפוגעים במטרה לאחר כמה שעות או למחרת התאונה. כיצד לדעתם יש לנהוג במקרים כאלה?

ח"כ רותם לרשת ב' : "השופטים מטילים עונשים קלים"

יושב ראש ועדת החוקה חוק ומשפט, דוד רותם מ"ישראל ביתנו", הגיש הצעת חוק לקביעת עונש מינימום בתאונות פגע וברח. חבר הכנסת רותם מציע לחייב את בתי-המשפט לגזור לפחות חמש שנות מאסר על מי שהרג אדם בתאונה וברח מהמקום.

במשדר "בחצי היום" ברשת ב' אמר חבר הכנסת רותם לאסתי פרוז, כי למרות דבריהם של השופטים על תאונות פגע וברח, בפועל הם מטילים עונשים קלים ומגוחכים על המורשעים בעבירה זו. לדברי רותם, במצב הקיים היום מוטב לו למי שדרס, לברוח ממקום התאונה מבלי להגיש עזרה, משום שהוא יודע שיש לו סיכוי להתחמק מעונש. גם אם ייענש יוטל עליו עונש קל בדרך שהדעת אינה סובלת.

נושא הפעילות: פגע וברח

למורה

המטרה: גיבוש עמדה ביחס למקרים של תאונות "פגע וברח".

מהלך הפעילות: קראו את תיאורי המקרים מתוך "ענישה בגין תאונות פגע וברח" – נעמי שלג-מי עמי

ועו"ד גלעד נווה מיום 15.7.2010, וענו על השאלות הבאות:

1. מהו העונש בכל אחד מהמקרים ומהו הנימוק לעונש?
2. אילו היית השופט/ת במשפטם של הפוגעים, איזה עונש היית גוזרת עליהם? נמקי/ את החלטתך.
3. השופט צבי גורפינקל בגזר הדין שנתן במשפטם של הנאשמים שי סימון ושלום ימיני אמר "עבירת ההפקרה לאחר פגיעה היא עבירה שיש בה פגם מוסרי כבד". חוו דעתכם.

מדינת ישראל נגד דוד דדון – המדובר בתאונת פגע וברח שבה נהרגו שני אנשים. סעיפי האישום כללו עבירה של גרימת מוות ברשלנות (שהעונש בגינה הוא שלוש שנות מאסר) והפקרה לאחר פגיעה.

מדינת ישראל נגד שלום שרון בן מאיר אפרגן – המדובר בתאונת פגע וברח שבה נהרגה הולכת רגל. סעיפי האישום כללו גרימת מוות ברשלנות (שהעונש בגינה הוא שלוש שנות מאסר), נהיגה במהירות בלתי סבירה (שהעונש בגינה מאסר שנתיים או קנס) והפקרה לאחר פגיעה. העונש שנגזר במסגרת הסדר הטיעון היה מאסר בפועל שלוש שנים, שנים-עשר חודשי מאסר על תנאי, קנס ופסילת רישיון לשמונה שנים.

מדינת ישראל נגד חדיף יצחק – המדובר בתאונת פגע וברח שאירעה לאחר שהנאשם (ששתה לפני כן משקאות משכרים) איבד שליטה ברכבו והנוסעת שלידו נפגעה. לאחר יציאתם מהרכב, הותיר את הנוסעת הנפגעת ברחוב ונמלט מהמקום. סעיפי האישום כללו הפקרה לאחר פגיעה ונהיגה בקלות ראש שגרמה לחבלה של ממש (עבירה שהעונש עליה הוא שנתיים מאסר או קנס ושליחת רישיון). העונש שנגזר היה שישה חודשי מאסר בפועל בדרך של עבודות שירות (אם הנאשם ימצא מתאים לריצוי העונש באופן זה), שישה חודשי מאסר על תנאי, פסילת רישיון לשלוש שנים וקנס.

פרקליטות מחוז חיפה פלילי נגד עטרק מג'דוב בן זיאד – המדובר בתאונת פגע וברח שאירעה לאחר ויכוח בין הנאשם (בעל הרשעות תעבורה קודמות רבות) לבין קורבן העבירה, ושאחריה הנאשם פגע בקורבן ונמלט מהמקום, למרות שאנשים שהיו במקום קראו לו לעצור. סעיפי האישום כללו גרימת חבלה חמורה בניסיונות מחמירות (שהעונש בגינה הוא ארבע-עשרה שנות מאסר) והפקרה לאחר פגיעה. העונש שנגזר היה שמונה-עשר חודשי מאסר בפועל, עשרים וארבעה חודשי מאסר על תנאי, פסילת רישיון לשלוש שנים ועוד שנים-עשר חודשי מאסר על תנאי, וכן פיצויים בסך של 10,000 ₪ לנפגע.

נספחים – תקנות

פקודת התעבורה, סעיף 64(א) – הפקרה אחרי פגיעה

א) נוהג רכב המעורב בתאונה, והוא ידע או שהיה עליו לדעת, כי בנסיבות המקרה עשוי היה להיפגע אדם, ולא עצר במקום התאונה, או קרוב לו ככל האפשר, כדי לעמוד על תוצאות התאונה, דינו - מאסר שבע שנים, עם קנס או ללא קנס, ובלבד שלא יוטל עליו מאסר על תנאי, בין כעונש יחיד ובין כעונש נוסף, ולא יינתן עליו צו מבחן.

ב) נוהג רכב המעורב בתאונה, והוא ידע או שבנסיבות המקרה היה עליו לדעת, כי בתאונה נפגע אדם ולא הגיש לנפגע עזרה שהיה ביכולתו להגיש בנסיבות המקרה, לרבות הסעתו לטיפול רפואי, דינו - מאסר תשע שנים, עם קנס או ללא קנס, ובלבד שלא יוטל עליו מאסר על תנאי, בין כעונש יחיד ובין כעונש נוסף, ולא יינתן עליו צו מבחן.

הודעה על תאונת דרכים סעיף 83 לחוק התעבורה

הודעה על תאונת דרכים

- א. מועד התאונה
- התאריך, היום בשבוע והשעה שבה אירעה התאונה.
- ב. פרטי התאונה
 1. המקום, מספר הדרך או שם הרחוב ושם העיר (אם בשטח עירוני).
 2. מספר הק"מ או מספר הבית.
 3. שם צומת עם דרך או עם רחוב.
 4. מאפיינים מיוחדים (כגון: עבודות בדרך, שמן בכביש, תאונות קודמות במקום).
 5. מזג האוויר.
 6. מצב הראות.
 7. מצב הכביש.
 8. נסיבות התנועה בדרך בעת אירוע התאונה (כגון: תנועה צפופה, קלה, פקק).
 9. ליקויים בדרך.
- ג. כלי רכב המעורבים בתאונה
 1. סוג הרכב ושם היצרן.
 2. שנת ייצור.
 3. מספר הנוסעים ברכב.
 4. זיהוי כללי: משאית צבאית, אוטובוס אגד, מונית וכו'.
 5. תקינות.
 6. המספר הרשום של הרכב.
- ד. נהגים ונפגעים

1. גיל.
 2. מין.
 3. ותק בנהיגה וסוג רשיון.
 4. מקום הישיבה ברכב ושימוש בהתקן ריסון.
 5. חומרת הפגיעה.
 6. מספר רשיון הנהיגה או מספר הזהות של נוהג הרכב וכן שמו.
- ה. התרחשות התאונה
1. פעולת כל רכב לפני התאונה ובעת התאונה.
 2. פעולות גורמים אחרים לפני התאונה ובמהלכה (כגון: הולכי רגל, רכב חונה, בעלי חיים).
- ו. תוצאות התאונה
1. נזק לרכב (פירוט הנזק לרכב).
 2. נזק אחר.
 - ז. סיבה משוערת של גורמי התאונה.